

2. Архімович Л., Каришева М., Шиффер Т., Шреєр-Ткаченко О. Нариси з історії української музики ч. II «Мистецтво» – К. 1964. – 310 с.

3. Історія української дожовтневої музики /Заг. ред. Шреєр-Ткаченко О.Я. «Музична Україна», К.– 1969. – ч. 1. – 585 с.

4. Історія української музики. В 6 т. /АН УРСР. Ін-т мис-ва, фолькл. та етногр. ім. Т.Рильського; Ред.: М.М. Гордійчук (голова) та ін. – К.: Наукова думка, 1989–1991. – т. 1. – 448 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Черкасов Володимир Федорович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри музично-теоретичних та інструментальних дисциплін Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Микола ПІВЕНЬ, Єлизавета РЕДОЗУБОВА (Кіровоград, Україна)

МІЖПРЕДМЕТНА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНО ГОТОВНОСТІ КУРСАНТІВ-ПЛОТІВ ДО ПРОФЕСІЙНО ДІЯЛЬНОСТІ

У статті проаналізовано інтеграційний підхід до професійної підготовки майбутніх фахівців цивільної авіації, зокрема міжпредметної інтеграції, обґрунтовано поняття «психологічна готовність курсанта», з'ясовано її способи формування в умовах міжпредметної інтеграції.

Ключові слова: педагогічна інтеграція, професійна інтеграція, міжпредметна інтеграція, психологічна готовність курсантів-пілотів.

The integrative approach for the professional training of the future specialists in civil aviation is analyzed in the article. Such concepts as inter-subjects integration and psycho-physiological readiness are substantiated. The methods of psycho-physiological readiness to form future civil aviation specialists in the environment of inter-subjects integration are explained.

Key words: pedagogical integration, professional integration, inter-subjects integration, psycho-physiological readiness of cadets at high educational establishments.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення для цивільної авіації питання безпеки польотів стає пріоритетним. Міжнародні організації цивільної авіації і вітчизняна галузь спрямовують свої зусилля на підвищення безпеки польотів. Для вирішення цієї проблеми принциповим є питання підвищення якості професійної підготовки випускників льотних ВНЗ.

Серед можливих шляхів рішення підвищення безпеки польотів цивільної авіації є модернізація професійної освіти в контексті інтеграційних тенденцій, основу яких повинні складати принципи, що створюють фундамент для формування високоосвітньої, духовно розвиненої, творчої особистості, здатної до професійного й особистісного саморозвитку як головного засобу навчально-виховного процесу.

Аналіз актуальних досліджень. Стрімке збагачення психолого-педагогічних наук новими знаннями, формування новітніх освітніх тенденцій, дидактичні інновації активно впроваджуються в динамічну систему професійної освіти. Професійна освіта стає предметом інтегративних, міждисциплінарних досліджень. Її гуманістичні й антропологічні тенденції сприяють підвищенню вимог до рівня професійної надійності майбутніх фахівців. Новітні наукові підходи видозмінюють інтерпретацію суб'єкта професійної освіти. Так, з погляду постмодерного підходу суб'єкт в освітньому просторі розуміється переважно як суб'єкт самоосвіти (вибудовування власної «освітньої траєкторії»), й характеризується такими рисами, як: автономність, самоперевершування, пошук ідентичності, а також творенням умов для саморозвитку і самореалізації.

У контексті новітніх освітніх тенденцій цінності людини виступають найзагальнішим ідеалом, що надає сенс освіті. Новий підхід до освіти з точки зору конструктивізму й синергетики передбачає створення умов, за якими стають можливими процеси породження знань самим курсантом, його активна й продуктивна творчість. Знання, навички й уміння особистості формуються у відповідності до його когнітивних можливостей. Кожна людина засвоює, інактивує для себе свій власний світ, конструює свою реальність. Конструювання означає, що людина як суб'єкт пізнання й діяльності бере на себе весь тягар відповідальності за отриманий результат. Як зазначає Франсіско Варела: «світ, який мене оточує, і те, що я роблю, щоб відкрити себе в цьому світі, неподільні. Пізнання є участь, глибинна ко-детермінація того, що здається зовнішнім, і того, що здається внутрішнім» [2]. Не випадково науковці, спираючись на синергетичні тенденції в освіті, виокремили цілий ряд проблем й сформулювали наступні актуальні завданнями для вищої освіти в сучасних умовах:

1) вища освіта має задовольнити інтелектуальні потреби особистості як суб'єкта життєдіяльності;

2) вища освіта має формувати особистість курсанта як суб'єкта творчої навчальної діяльності;

3) вища освіта має формувати особистість майбутнього фахівця як суб'єкта творчої професійної діяльності.

Серед можливих шляхів рішення цієї проблеми є модернізація професійної освіти в контексті інтеграційних тенденцій, що дає підстави об'єднати в систему різноякісні за змістом і впливом чинники, створити нові міжпредметні ресурси та забезпечити формування цілісної особистості майбутнього фахівця, котрий володіє професійними й особистісними компетенціями.

Метою статті є обґрунтування ролі міжпредметної інтеграції в професійній підготовці курсантів-пілотів на прикладі гуманітарних дисциплін (психологія, авіаційна педагогіка, фізична і психофізіологічна підготовка, тренажерна підготовка).

Виклад основного матеріалу. Міжпредметні зв'язки у процесі підготовки майбутніх фахівців, на думку вчених, являють собою єдність цілей, функцій, змістових і структурних елементів навчальних дисциплін [4; 7]. Їх реалізація сприяє узагальненню, систематизації та міцності знань, формуванню узагальнених навичок і вмінь, а у кінцевому результаті – формуванню цілісного наукового світогляду та якостей всебічно та гармонійно розвиненої особистості фахівця як суб'єкта професійної діяльності. Це пов'язано з тим, що у міжпредметних зв'язках, які сприяють інтеграції загальнонаукових і професійних знань підготовки майбутніх фахівців, міститься оптимальне методичне рішення багатьох дидактичних проблем професійної підготовки.

У педагогічній літературі по-різному інтерпретуються міжпредметні зв'язки (МПЗ), їх сутність і роль. Існує велика кількість визначень цього поняття, зустрічаються найрізноманітніші підходи до розкриття його змісту. Наприклад, у педагогічних словниках даються такі визначення: «Міжпредметні зв'язки в навчанні (МПЗ) відбивають комплексний підхід до виховання і навчання, дозволяють виокремлювати як головні елементи змісту освіти, так і взаємозв'язки між предметами. МПЗ формують конкретні знання учнів, розкривають гносеологічні проблеми, без яких неможливе системне освоєння основ наук. Організація навчально-виховного процесу на основі МПЗ може торкатися окремих уроків (частіше узагальноючих), теми, підпорядкованої розв'язанню міжпредметної проблеми, декількох тем різних курсів, цілого циклу навчальних предметів чи встановлювати взаємозв'язки між циклами», – підкреслюється у словнику «Педагогический энциклопедический словарь». С. Гончаренко наголошує на тому, що «міжпредметні зв'язки – це взаємне узгодження навчальних програм, зумовлене системою наук і дидактичною метою. МПЗ відображають комплексний підхід до виховання і навчання, який дає можливість виділити як головні елементи змісту освіти, так і взаємозв'язки між навчальними предметами. На будь-якому етапі навчання МПЗ виконують виховну, розвиваючу й детермінуючу функції завдяки інтеграції знань, що підвищує продуктивність перебігу психічних процесів» [4: 210].

Аналіз останніх досліджень з проблем підготовки льотного складу цивільної авіації підтверджує необхідність оновлення теоретичних засад для розвитку педагогічної системи фахового навчання у льотному ВНЗ, спрямованої на формування особистості майбутнього фахівця, корегування ефективності методів їх підготовки. На думку Е. Лузік стратегія розвитку національної системи вищої технічної освіти припускає розробку нової концепції і моделі, основу якої складають принципи, що створюють фундамент для формування високоосвітньої, духовно розвиненої, моральної особистості, здатної до саморозвитку як головного засобу навчально-виховного процесу. Вирішення завдань професійної підготовки майбутніх авіаційних фахівців зажадало звернення до концепції цілісності людини, що базується на принципі органічної єдності універсалізації і гармонії, до моделі професіонала, здатного трансформувати фізичну сутність простору в процес самоусвідомлення і осмислення себе як особистості, як суб'єкта само творення [3; 6]. Такому професіоналові властиве володіння універсально-синтетичними знаннями і універсально-функціональними вміннями, авіаційним етичним імперативом, які забезпечують професійну надійність людського чинника в сучасній системі безпеки польотів. Тому на перший план у професійній підготовці виходять завдання якнайповнішої інтеграції гуманітарного і технічного знання, пошуку інтеграційних механізмів, що створюють ефективні умови для переведення професійної освіти в режим особистісного розвитку. Майбутній авіаційний фахівець має стати суб'єктом інтеграції міжпредметних ресурсів професійної підготовки.

Особливо актуальними є міжпредметні зв'язки для формування професійної надійності майбутніх авіаційних фахівців. На думку науковців, провідним шляхом формування професійних умінь майбутніх пілотів має стати інтеграція однієї спецдисципліни в іншу, а магістральною лінією у професійній освіті льотного і диспетчерського складу – формування інтегрального професійного вміння, що базується на розвитку творчих, евристичних здібностей, комплексних знань, навичок і вмінь теоретичної, тренажерної й фізичної підготовки [3; 6]. Основна характеристика професійної надійності майбутніх пілотів – професійно-прикладний рівень готовності до майбутньої діяльності. Важливою психологічною характеристикою цього рівня є готовність курсанта до самостійного рішення завдань, як в очікуваних, так і в екстремальних умовах професійної діяльності [6]. Вивчення готовності курсанта до самостійного прийняття рішень має суттєве значення у дослідженні проблем

формування професійної надійності майбутніх авіаційних фахівців в контексті інноваційних підходів. У такому контексті суттєво зростає роль дисциплін психолого-педагогічного циклу, покликаних підготувати авіаційного фахівця за зразками міжпредметної інтеграції. Саме психолого-педагогічні дисципліни покликані забезпечити ствердження курсанта в льотній професії, сприяти особистісному і професійному саморозвитку, виявленню і розкриттю творчих здібностей, а також озброїти викладача, пілота-інструктора перспективними інноваційними технологіями для творчої взаємодії. Змістова інтеграція психолого-педагогічних дисциплін передбачає створення відповідної педагогічної моделі, яка забезпечить психолого-педагогічні умови для їх варіативного і самостійного засвоєння. У цьому випадку вирішується проблема дискретності професійних і психолого-педагогічних знань майбутніх авіаційних фахівців, а також вирішується проблема формування їх здатності до об'єднання отриманих знань із різних дисциплін в цілісну картину інтеграційного змісту. Курсант як суб'єкт навчальної діяльності не тільки слідує традиційній схемі – орієнтації на зону ближнього розвитку (за Л. Виготським), а й створює новий спосіб навчальної активності – пошуково-перетворювальний, здійснює авторський спосіб професійного й особистісного розвитку, авторський освітній простір, де навчальна діяльність перетворюється на діяльність над собою.

Для формування творчої діяльності суб'єктно-суб'єктної орієнтації введено педагогічну категорію «готовність» особистості до творчого саморозвитку. У дослідженнях ряду вчених в основу поняття "готовність" покладається феномен установки (Узнадзе Д., 1987), як готовність до активної дії, що виникає на основі потреб (Леонтьев А., 1974). Ґрунтовний аналіз поняття «готовність» розкрито в працях В. Дорохіна, С. Равікова, В. Моляко, П. Атугова, А. Вайсбурга, Ю. Васильєва, А. Кочетова. У наукових працях вітчизняних авторів поняття готовності розглядається як фактор активізації певних потреб і мотивів, які в подальшому генерують відповідно своїй суті засоби поведінки, а також здійснюють вчинкові перетворення, вчинковий акт з його післядією [5].

Проблемою формування готовності до професійної діяльності займалась низка українських дослідників, зокрема: Г. Балл, Г. Костюк, Є. Мілерян, П. Перепилиця, М. Смульсон та іншими. Дослідженнями встановлено, що в основі будь-якої діяльності лежить готовність особистості до її виконання. Готовність – це система, сутність якої певною мірою визначається специфікою діяльності, показником якої вона є і яка формується на основі зовнішніх і внутрішніх умов. На думку вчених, професійна готовність – це складне утворення особистості, що включає такі складові: психологічна готовність (сформована установка на діяльність); наявність інтересу до предмета та потреба в самоосвіті, розвинуте професійне мислення); науково-теоретична готовність (наявність повного об'єму необхідних спеціальних знань); практична готовність (наявність сформованих на відповідному рівні професійних умінь і навичок); психофізіологічна готовність (наявність відповідних передумов для оволодіння діяльністю; відповідна сформованість професійно значущих особистісних якостей); фізична готовність (відповідність стану здоров'я і фізичного розвитку вимогам вибраної професії) [1; 7]. Професійна надійність льотного складу визначається комплексом факторів. Психологічна готовність серед них займає провідне місце. Так, Д. Гандер визначає психологічну готовність майбутніх льотчиків як особливий психічний стан налаштування й мобілізації на виконання польоту [3: 101].

Отже, готовність – це стан і якість особистості, спрямованих на ефективне виконання професійних завдань. Водночас, це й певною мірою самореалізація творчих здібностей особистості як в професії, так і в творенні власної самості. Тут готовність до самореалізації виступає як діалектична єдність психічного стану й якостей особистості, спрямованих на творчий підхід у виконанні професійних завдань, з одного боку, з другого – на творчий саморозвиток, самоперевершування себе самого (за В. Татенком).

Пошук технологій, адекватних новому освітньому запиту авіаційної галузі, ведеться у різних напрямках. Одним з можливих варіантів вирішення надзвичайно актуальної для льотної практики проблеми формування надійності людського фактора є організація професійного освітнього простору в контексті інтеграційних тенденцій. Це дає підстави для об'єднання в систему різних за якістю і впливу чинників, для утворення нових міжпредметних ресурсів і забезпечення формування цілісності особистості майбутнього авіаційного фахівця, який володіє високим рівнем психологічної готовності до льотної діяльності.

Незважаючи на значну кількість психолого-педагогічних досліджень, проблема організації інтегрального професійного простору майбутніх авіаційних фахівців у льотних вищих навчальних закладах, як у теоретичному, так і в практичному плані залишається малодослідженою. Зокрема, недостатньо досліджена у теоретико-методичному аспекті міжсуб'єктна взаємодія у конструюванні спільних психолого-педагогічних умов формування професійної надійності майбутніх авіаційних фахівців. Не розкрита системна сутність інтеграції психолого-педагогічних дисциплін з тренажерною практикою, її структура, модель і технологія, не визначена сутність самого феномену самотворення в контексті формування психологічної готовності до професійної діяльності, недостатньо розроблений автономний аспект системи формування психологічної готовності курсантів-пілотів.

Професійний освітній простір розглядається нами як сфера взаємодії трьох його суб'єктів: викладача, пілота-інструктора тренажера, курсанта й освітньо-професійного середовища між ними, що дозволяє бачити трикомпонентну взаємодію суб'єктів освітнього простору як єдиний процес цілеспрямованого формування суб'єктності курсанта. У цьому процесі взаємодію суб'єктів професійного освітнього простору можна розглядати як мета-форму синергетичної організації професійної підготовки майбутніх авіаційних фахівців. Зокрема, ознаками реалізації принципів синергетичної організації професійної підготовки майбутніх авіаційних фахівців і розвитку професійного освітнього простору є інтеграційний потенціал дисциплін: «Психологія», «Авіаційна педагогіка», «Фізична і психофізіологічна підготовка» і тренажерна підготовка. Міжпредметна інтеграція цих дисциплін є специфічним механізмом синергетичної організації інтегрального професійного простору як мета-форми закріплення в навчальній діяльності значущості для майбутніх авіаційних фахівців предметно-дисциплінарних сенсів з погляду реалій їх готовності до професійного і особистісного саморозвитку. Тут власний синергетизм курсанта розуміється як система синергетичного порядку, яка діє за «принципом створення» (І. Єршова-Бабенко) внутрішніх чинників. Курсант виступає як суб'єкт міжпредметної інтеграції.

Інтерпретація психологічної сутності професійного освітнього простору курсанта передбачає розгляд цього дидактичного феномену в контексті розвитку психологічної готовності курсантів-пілотів до льотної діяльності та її автодидактичної складової. Лише в категорії самотворення можна усвідомити суперечливий момент, коли курсант здатен інтегрувати й екстраполювати у сферу професійного й особистісного саморозвитку різні формалізовані формувальні впливи: потенціал навчальних дисциплін «Психологія», «Авіаційна педагогіка» та «Фізична і психофізіологічна підготовка» і власні спонукання та можливості автодидактичних навичок самотворення, трансформуючи їх в єдиний алгоритм. Це виразно ілюструє той факт, що всі новоутворення в структурі особистості є значною мірою наслідком її суб'єктної активності [5].

Для здійснення суб'єктних функцій особистості курсанта в навчальній діяльності потрібно, щоб:

1. Саме на основі інтеграції психолого-педагогічних дисциплін і тренажерної підготовки стверджувався власний синергетизм і синергетизм взаємодії з іншими суб'єктами педагогічного процесу; пріоритет особистісного розвитку курсанта, його суб'єктності, потреб, мотивів, сенсів, здібностей, індивідуально-психологічних особливостей у формуванні професійної надійності.
2. Розробка теоретичних основ синергетичної організації професійного освітнього простору як мета-форми навчальної діяльності майбутніх авіаційних фахівців у льотних вищих навчальних закладах здійснювалася на основах системного, суб'єктного, синергетичного, компетентнісного й інтеграційного підходів, а також на основі побудови моделі і її технології реалізації.
3. Організація професійного освітнього простору передбачала систему конструювання педагогічних умов формування психологічної готовності курсантів-пілотів до льотної діяльності.

Висновки. Міжпредметна інтеграція – це найбільш дієвий засіб підвищення якості професійної підготовки курсантів льотних вищих навчальних закладів. Міжпредметна інтеграція змінює мету і вектор змісту професійної підготовки: від передачі знань і умінь предметного змісту до розвитку особистості. Упровадження міжпредметної інтеграції в професійну освіту передбачає організацію інтегрованого освітнього простору, у якому предметні складові співвідносяться з суб'єктною активністю курсанта. Він стає суб'єктом інтеграції міжпредметних ресурсів професійної підготовки. Психологічна готовність курсанта виступає як невід'ємний атрибут професійного і особистісного зростання, як провідна властивість суб'єктності курсанта, що спрямована на перетворення особистості для ефективної самореалізації в навчально-професійній діяльності.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Балл Г.О. Формування готовності до професійної праці у контексті гуманізації освіти / Г.О. Балл, П. С. Перепелиця // Психологічні аспекти гуманізації освіти. Книга для вчителя / За ред. Г.О. Балла. - Київ-Рівне, 1996. – 167 с.
2. Varela F. Quatre phares pour l'avenir des sciences cognitives // Theorie –
3. Litterature - Enseignement. 1999. № 17. - P. 8 - 9.
4. Ворона А. А. Психолого-педагогические основы профессиональной подготовки летного состава / Ворона А. А., Гандер Д. В., Пономаренко В. А. – М. : МАКЧАК, 2000. – 340 с.
5. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження. Методологічні поради молодим науковцям / Гончаренко С. У. – Київ – Вінниця, 2008. – 278 с.
6. Людина. Суб'єкт. Вчинок: Філософсько-психологічні студії / За ред. В.О. Татенка. – К. : Либідь, 2006. – 360 с.
7. Макаров Р.Н. Психологические основы дидактики летного обучения / Макаров Р. Н., Нидзий Н. А., Шишкин Ж. К. – М. : МАКЧАК, 2000. – 534 с.
8. Харченко П.В. Формування готовності до професійного саморозвитку у майбутнього педагога-музиканта : автореф. дис. на здобуття наук. Ступеня канд. пед. Наук : спец. 13.00.04 «Інститут педагогіки і психології професійної освіти» / П. В. Харченко. – К., 2004. – 21 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Півень Микола Ілліч. – к. пед. наук, доцент, доцент Кіровоградської льотної академії Національного авіаційного університету України.

Редозубова Єлизавета Олександрівна – аспірант Кіровоградської льотної академії Національного авіаційного університету України.

Інна ШИШОВА (Кіровоград, Україна)

**КОМУНІКАТИВНА СКЛАДОВА
У СТРУКТУРІ ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНО КУЛЬТУРИ
МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ОПТИМІЗАЦІ
НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ
З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ**

У статті розкриваються основні підходи до визначення понять «психологічна культура», «психологічна культура майбутніх педагогів». Автор акцентує увагу на комунікативному компоненті психологічної культури майбутнього педагога.

Ключові слова: спілкування, комунікація, психологічна культура, майбутні педагоги, інтеграція, інклюзивна освіта, діти із порушеннями розвитку.

In this article we reveal different ways of understanding «culture», «psychological culture», «psychological culture of the future teachers». The psychological aspect of the dialogue interaction is viewed as the way of organizing mutual relationships of the dialogue interaction participants in educational process which is aimed at formation of psychological culture of a personality while fulfilling the set tasks. The author accentuates our attention on communication, as a component of psychological culture of future teachers.

Key words: connections, communication, psychological culture, pedagogical activity, integration, inclusive education, children with problems of development.

Постановка проблеми. Сучасне реформування освіти передбачає повноцінний інтелектуально-духовний розвиток і всебічну творчу самореалізацію кожної особистості. Пошуки оптимальних шляхів реалізації корекційної роботи, удосконалення існуючих форм та методик, розробка нових технологій спеціального навчання активно відбуваються у корекційній педагогіці XXI століття.

За офіційною статистикою, більше 10 % дітей народжується з вадами розвитку, причому за останні десятиріччя ця кількість має тенденцію до збільшення. У світі, згідно даних ООН, налічується приблизно 450 мільйонів людей із явними порушеннями психічного та фізичного розвитку, з них майже 200 мільйонів – це діти з обмеженими можливостями.

У загальноосвітніх закладах уже зараз навчаються діти, які мають не тільки легкі, а й значні порушення розвитку, поведінки. Інклюзивне навчання – це гнучка, індивідуалізована система навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку в умовах масової загальноосвітньої школи за місцем проживання. Навчання відбувається за індивідуальним навчальним планом, забезпечується медико-соціальним та психолого-педагогічним супроводом.

Таке навчання передбачає створення у загальноосвітньому навчальному закладі адекватного освітнього середовища, яке б відповідало потребам та можливостям кожної дитини, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку, і необхідних умов для організації засвоєння цими дітьми учбової інформації та здійснення медико-соціальної і психолого-педагогічної реабілітації.

Майбутнім педагогам і психологам важливо вміти діагностувати, ефективно навчати й виховувати, здійснювати заходи профілактики і корекції порушень розвитку, плідно спілкуватися з дітьми різних психофізичних особливостей, стану здоров'я, виконувати надзвичайно складні соціальні функції, сприяючи соціальній адаптації та суспільній інтеграції дітей, формуючи їх особистісно. Оптимізації цих процесів сприятиме психологічна культура особистості. Формуванню її комунікативної складової у майбутніх педагогів в умовах оптимізації навчання та виховання дітей з особливими потребами присвячено нашу статтю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підготовка майбутнього вчителя-професіонала передбачає урахування унікальності, своєрідності кожної особистості, її духовного, внутрішнього світу. У класичній та сучасній науці цей напрям розкривають праці К. Ушинського, М. Пирогова, С. Русової, А. Макаренка, В. Сухомлинського, М. Монтессорі, А. Маслоу, І. Беха, М. Боришевського, І. Кона.

Феномен діалогу знайшов своє відображення у працях М. Бахтіна, Г. Дьяконова, С. Франка, М. Мамардашвілі, П. Флоренського, С. К'єркегора, Е. Гусерля, П. Муньє, М. Шелера, Х. Плеснера, В. Ділтея, П. Рікера, Г. Гадамера, Ж. Сартра, М. Бубера.

Як предмет спеціального дослідження, у працях видатних діячів науки Б. Ананьєва, В. Біблера, Л. Виготського, О. Леонтьєва, С. Рубінштейна, Г. Костюка та ін., психологічна культура почала розглядатися у 70-х роках ХХ століття. Вона постає в центрі уваги таких відомих вітчизняних